

एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालन कार्यविधि, २०८०

प्रस्तावना:

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा उत्पादन तथा संकलन भएका डाटालाई उचित रूपमा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले अन्तरक्रियात्मक दृश्य एवम् ड्यासबोर्डलगायतका विस्तृत सुविधाहरू सहितको डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको व्यवस्था गरी त्यस्तो एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको सहज र सरल सञ्चालनका लागि कार्यविधिगत व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ का दफा १०२ को उपदफा २ बमोजिम पालिकाको कार्यपालिकाबाट “एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालन कार्यविधि २०८०” स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ र कार्य क्षेत्र

- क) यस कार्यविधिको नाम “एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालन कार्यविधि २०८०” रहेको छ।
- ख) यो कार्यविधि कार्यपालिका बैठकबाट पारित भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।
- ग) यो कार्यविधि यस पालिकाभर लागू हुनेछ।

२. परिभाषा

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

(क) “पालिका” भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ।

(ख) “प्रमुख” भन्नाले उपमहानगर कार्यपालिकाको प्रमुख सम्झनुपर्छ ।

(ग) “उपप्रमुख” भन्नाले उपमहानगर कार्यपालिकाको उपप्रमुख सम्झनु पर्छ।

- (घ) “सूचना” भन्नाले उपमहानगरपालिकाबाट सम्पादन हुने वा भएको सार्वजनिक महत्वको काम, तत्सम्बन्धी कारबाही वा निर्णयसँग सम्बन्धित कुनै लिखत, सामग्री वा जानकारी सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले उपमहानगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ।
- (च) “डाटाबेस” वा “कम्प्युटर डाटाबेस” भन्नाले कम्प्युटर वा कम्प्युटर प्रणालीमा प्रयोग गर्ने उद्देश्यले अङ्क, अक्षर, छवि वा श्रव्यदृश्यमा औपचारिक तवरले तयार गरिएको सांख्यिकीय विवरण, तथ्याङ्क, सूचना, नक्सा, ज्ञान तथा अवधारणालाई सम्झनुपर्छ।
- (छ) “कम्प्युटर नेटवर्क” भन्नाले एकअर्कासँग अन्तरआबद्ध वा संचारसम्पर्कमा रहेका दुई वा दुई भन्दा बढी कम्प्युटरहरूको अन्तरसम्बद्धतालाई सम्झनुपर्छ।
- (ज) “डाटा” भन्नाले कुनै प्राकृतिक तथा कानूनी व्यक्तिसँग सम्बन्धित आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, भुस्थानिक (Geospatial) जानकारी तथा तथ्याङ्क लगायतका विवरण, चित्र, श्रव्यदृश्य, लगत र सूचना सम्झनुपर्छ र सो शब्दले त्यस्ता विवरण, लगत र सूचना व्यवस्थित संकलन, प्रस्तुतीकरण वा विश्लेषण गरी तयार पारिएको संख्यात्मक प्रस्तुतीलाई समेत जनाउँछ ।
- (झ) “डाटा संकलन” भन्नाले पालिकाले निश्चित उद्देश्य सहित सर्वेक्षण वा अन्य कुनै डाटा संकलनका माध्यम प्रयोग गरी क्षेत्रगत तथा बिषयगत रूपमा डाटा जम्मा गर्ने, एकिकृत गर्ने वा अध्यावधिक गर्ने कार्यलाई सम्झनु पर्छ । डाटा संकलन शब्दले पालिकाले सेवा प्रवाहको तथा नियमित कार्य सञ्चालनको प्रक्रियामा संकलन गरिएको तथा प्रशोधन गरी तथ्य, तथ्याङ्क, जानकारी तथा सूचना तयार गर्ने कार्य समेतलाई जनाउँछ ।
- (ञ) “तथ्याङ्क अधिकृत” भन्नाले पालिकाको तथ्याङ्क अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ।

- (ट) “विद्युतीय अभिलेख” भन्नाले विद्युतीयस्वरूपको कुनै माध्यमबाट सिर्जना गरी सम्प्रेषण गरिएका, प्राप्त गरिएका वा जम्मा गरिएका तथ्याङ्क, अभिलेख, छवि वा श्रव्यदृश्यलाई सम्झनुपर्छ।
- (ठ) “विषयगत शाखा” भन्नाले पालिका अन्तर्गतको विषयगत महाशाखा, वडा कार्यालय वा इकाईलाई सम्झनुपर्छ। यस शब्दले संविधानबमोजिम पालिकालाई तोकिएको कार्य सम्पादन गर्नका लागि उपमहानगर कार्यपालिका अन्तर्गत रहने शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, वन, पशु विकास जस्ता विशेष क्षेत्रगत कार्यालय वा इकाईलाई समेत सम्झनु पर्छ।
- (ड) “राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली” भन्नाले नेपाल सरकारद्वारा स्थापना गरिएको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) “एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली” (Integrated Data Management System- IDMS) भन्नाले यस कार्यविधिमा आधारीत भई पालिकाले स्थापना गरेको एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीलाई सम्झनुपर्छ।
- (ण) “समिति” भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम गठन भएको तथ्याङ्क व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनुपर्छ।
- (त) “तोकिए वा तोकिए बमोजिम हुनेछ” भन्नाले सङ्घिय, प्रादेशिक वा यस पालिकाले बनाएको कुनै ऐन नियममा पहिल्यै तोकिएको वा यस कार्यविधिको कार्यान्वयनका लागि कार्यविधि अन्तर्गत जारी गरिएका निर्णयमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको सम्झनु पर्दछ ।
- (थ) “ओपन डाटा” भन्नाले स्वतन्त्र रूपमा कसैले पनि प्रयोग, पूर्णप्रयोग, वितरण तथा पूर्णवितरण गर्न सकिने खुला स्वरूपमा राखिएको डेटालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (द) “सूचनाको हक” भन्नाले सूचनाको हकसम्बन्धि कानूनले सुनिश्चित गरेको सार्वजनिक निकायमा रहेका सार्वजनिक महत्वको सूचना माग्ने र पाउने अधिकार सम्झनुपर्दछ।

३. कार्यविधिको उद्देश्य

- (क) पालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा अन्य क्षेत्र एवं विषयसंग सम्बन्धित विभिन्न डाटाहरू संकलन गरी संकिलत डाटालाइ पालिकाको विकास प्रयोजनको लागि आधार तयार गरी प्रमाणमा आधारित नीति तथा योजना निर्माण प्रणाली विकास गर्ने,
- (ख) पालिकाले विभिन्न माध्यमबाट संकलन गर्ने डाटा संकलन, त्यसको भण्डारण तथा प्रशोधन, वितरणलाइ व्यवस्थित गर्ने,
- (ग) पालिका अन्तर्गतका विभाग वा इकाइहरू अन्तर्गत स्थापना तथा संचालन गरिने डाटाबेस व्यवस्थापन संयन्त्र तथा प्रकृत्यालाई सुधार गर्ने,
- (घ) पालिकाको दैनिक कार्य व्यवहार तथा निर्णय प्रकृत्यामा डाटा तथा तथ्यांकको व्यवस्थित उपयोग सुनिश्चित गर्न, पालिकाका विभिन्न शाखा तथा इकाइका विच एक आपसमा सहज रूपमा डाटा, तथ्याङ्क तथा सूचना आदान प्रदान गर्न तथा पालिकाले अन्य निकाय तथा सर्वसाधारणालाई व्यवस्थित रूपमा डाटा, तथ्याङ्क तथा सूचना उपलब्ध गराउन एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको उपयोग गर्ने।
- (ङ) अन्य प्रणालीसंगको अन्तरआवद्धता लगायतका विभिन्न विशेषता सहितको एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना तथा विकास गर्ने र सो प्रणालीको सहज र सरल सञ्चालन विधि तय गर्ने ।

परिच्छेद २

डाटातथा तथ्यांकसंकलन तथा व्यवस्थापन

४.डाटा तथा तथ्यांक संकलनसम्बन्धी व्यवस्था

पालिकाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ११ तथा अन्य प्रचलित कानुन अनुसार देहायको डाटा तथा तथ्याङ्क संकलन गर्नेछः

- (क) व्यक्तिगत घटना (जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाइ-सराइ, सम्बन्धविच्छेद र धर्मपुत्र/धर्मपुत्री) सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ख) आधारभूत तथा माध्यामिक शिक्षासँग सम्बन्धित तथ्याङ्क
- (ग) सार्वजनिक सम्पत्ति, सामुदायिक सम्पत्ति, भवन, सडक लगायत भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (घ) स्थानीय बजार, व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ङ) स्थानीय वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (च) प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्वका सम्पदा, प्राचीन स्मारक, मन्दिर, घाट, पाटी, पौवा, सत्तल, धर्मशाला आदी सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (छ) कृषि तथा पशुपक्षी सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ज) कूल ग्राहस्थ उत्पादन सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (झ) राजश्व तथा आय व्यय लगायत आर्थिक सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ञ) प्रतिव्यक्ति आय सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ट) मानव विकास तथा लैंगिक सशक्तिकरण सूचक सम्बन्धी विवरण
- (ठ) सामाजिक सुरक्षा भत्ता सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ड) ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (ढ) अपांगता भएका व्यक्ति र शारिरीकरूपमा अशक्त व्यक्तिहरूको तथ्याङ्क
- (ण) द्वन्द्व पीडित सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (त) सडक बालबालिका सम्बन्धी तथ्याङ्क
- (थ) भूमिहिन वा आवासविहिन व्यक्ति र परिवार सम्बन्धी तथ्याङ्क

(द) रोजगारीको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क

(ध) विदेशी श्रमिक सम्बन्धी तथ्याङ्क

(न) स्वास्थ्य सम्बन्धी तथ्याङ्क

(प) तोकिए बमोजिमका अन्य तथ्याङ्क

५. डाटा तथा तथ्यांकसंकलनको प्रयोजन: पालिकाले संकलन गरेको डाटा देहायका प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न सकिनेछः

(क) पालिकाको नीति, कार्यक्रम तथा योजनाको तर्जुमा,

(ख) पालिकाको भौतिक पूर्वाधार तथा अन्य विकास निर्माण सम्बन्धी योजना छनोट तथा प्रगति समिक्षा,

(ग) पालिकाले प्रदान गर्ने सामाजिक सुविधा तथा अन्य सुविधाको निर्धारण,

(घ) पालिकाको आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय विषयसंग सम्बन्धित पालिकाले तोकेका अन्य प्रयोजन ।

६. डाटा संकलनको लागि समन्वय तथा अनुमति लिनुपर्ने:

(क) संघीय तथा प्रदेश सरकार तथा मातहतका निकायले यस पालिका भित्र कुनै डाटा वा विवरण संकलन गर्नुपरेमा पालिकासंग समन्वय गर्नुपर्नेछ ।

(ख) संघीय तथा प्रदेश सरकार तथा मातहतका निकाय बाहेक अन्य कसैले पनि पालिका भित्र कुनै डाटा संकलन गर्नु परेमा पालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(ग) पालिकाले डाटा संकलन गर्दा विभिन्न सरकारी तथा सार्वजनिक निकाय, नागरिक संघ संस्था तथा निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गरी समन्वयात्मक तवरले संकलन गर्नेछ ।

७. डाटा संकलन प्रक्रिया

(१) पालिकाले डाटा संकलन गर्दा देहायको मध्ये कुनै एक वा सबै प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सक्नेछः

(क) सर्वेक्षण,

(ख) गणना

(ग) कुनै तहको सरकारी निकाय, सार्वजनिक संघ संस्था वा निकायमा रहेको विवरण एवं डाटा प्राप्ती,

(घ) पालिकाका सेवाग्राहीले उपलब्ध गराएको विवरणको प्राप्ती,

(ङ) अन्य सरोकारवाला व्यक्ति वा निकायबाट डाटा वा विवरणको प्राप्ती,

(२) पालिकाले कुनै व्यक्ति, घरपरिवार, संस्था वा सरकारी निकायसंग सम्बन्धित डाटा संकलन गर्नेछ ।

(३) पालिकाले कुनै व्यक्ति, घरपरिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई आफुसंग भएको डाटा उपलब्ध गराउन सूचित गर्न सक्नेछ ।

(४) पालिकाले डाटा संकलन गर्नु पूर्व प्रयोजन अनुसार आवश्यक पर्ने डाटाको किसिम र गुणस्तरलाई परिभाषित गर्नुपर्नेछ।

(५) पालिकाले डाटा संकलन गरेपश्चात् संकलित डाटाको गुणस्तर तथा विश्वसनीयता जाँच गर्नु पर्नेछ।

८. डाटाको वर्गीकरण

(१) दफा (३) बमोजिम संकलन गरिएको डाटा तथा तथ्याङ्कलाई पालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक डाटा र वैयक्तिक डाटामा वर्गीकरण गरी व्यक्तिगतरूपमा पहिचान नखुल्ने गरी सामूहिक तथ्याङ्कका रूपमा उत्पादन तथा प्रशोधन गरी व्यवस्थापन गर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पालिकाले सामूहिक तथ्याङ्कका रूपमा उत्पादन तथा प्रशोधन गरी व्यवस्थापन गर्दा देहाय बमोजिम खण्डित तथ्याङ्क उपलब्ध हुने गरी भण्डारण तथा व्यवस्थापन गर्ने छः

(क) उमेर वा उमेर समुह

(ख) अपांगता वा शारीरिक स्थिति

(ग) जात जाति

(घ) भौगोलिक स्थिति

(ङ) आय वा सम्पत्ति

(च) लैंगिक पहिचान

(छ) शैक्षिक अवस्था

(ज) रोजगारीको अवस्था

(झ) नागरिकता (वंशज (बाबुको नामबाट, आमाको नामबाट), अंगिकृत, नागरिकताविहिन)

(ञ) वसोवास (स्थायी/अस्थायी)

(ज) अन्य

९. डाटाको प्रशोधन तथा भण्डारण

(१) पालिकाले संकलन गरेको डाटाको वर्गिकरण बमोजिम संकलित डाटालाई पालिकाले स्थापना गरेको डाटावेशमा प्रविष्टि गरिनेछ ।

(२) संकलित डाटाको प्रविष्टिसंगै आवश्यकता अनुसार प्रशोधन गरिनेछ र प्रशोधन गर्दा गणना सर्वेक्षण तथा गणनाका परिभाषित विधि, प्रक्रिया र स्वचालित तथा स्वीकार्य नवीनतम प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ ।

(३) डाटा भण्डारण गर्दा निश्चित मानक र तरिका अवलम्बन गरी सहजै प्रसारण गर्न सकिने गरी पालिकाले तोके बमोजिमको अवधीसम्म नष्ट नहुनेगरी भण्डारण गर्नुपर्नेछ ।

(४) डाटा भण्डारण गर्दा डाटा संकलनको उद्देश्य प्राप्त भएपछि व्यक्तिगत पहिचान खुल्ने विवरणहरू हटाई भण्डारण गर्नुपर्नेछ ।

(५) डाटा भण्डारण गर्दा संवेदनशील डाटाको गोपनीयता कायम राख्नका लागि पालिकाले डाटा इन्क्रिपसनको विधि अपनाउने छ।

१०. डाटा व्यवस्थापन प्रणाली:

(१) पालिकामा उत्पादन, संकलन तथा भण्डारण भएका डाटालाई उचित रूपमा व्यवस्थापन गर्न तथा पालिकाले प्रमाणमा आधारित निति तथा बजेट निर्माण गर्ने उद्देश्यले आवश्यकता अनुसार डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको डाटा व्यवस्थापन प्रणाली विकास गराउदा अन्तरक्रियात्मक दृश्य एवम् ज्यासबोर्डलगायतका विस्तृत सुविधाहरू सहितको परिच्छेद -४ अनुसारको एकृतित डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको समेत विकास गर्ने छ।

११. घटना रिपोर्टिङ:

(१) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा कुनै किसिमको त्रुटी भएमा, समस्या देखिएमा, प्रणालीको कार्य प्रकृत्यामा रोकावट आएमा वा केही कारणवश डाटा चोरी भएमा वा डाटासँग सम्बन्धित अन्य कुनै उल्लङ्घन भएमा अबिलम्ब सूचना प्रविधि अधिकृतलाई सूचित गर्नु पर्नेछ।

(२) सूचना प्रविधि अधिकृतले घटना बारे सूचना पाउना साथ डाटाको सुरक्षाका लागि आवश्यक प्रबन्ध मिलाउने छ।

(३) सूचना प्रविधि अधिकृतले उपदफा (१) मा उल्लेख भए अनुसारको कुनै घटना भएमा घटना भएको ७ दिन भित्र त्यसको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गरी डाटा व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नेछ।

(४) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा भएको कुनै घटनाले नागरिकलाई प्रत्यक्ष रूपमा असर पार्छ भने नागरिकलाई सो घटनाको बारेमा सूचित गराउनु पर्नेछ।

परिच्छेद ३

डाटाव्यवस्थापन संरचना

१२.डाटा व्यवस्थापन समिति: महानगरपालिकाको तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा एकीकृत तथ्याङ्क प्रणालीको विकासको लागि देहाय बमोजिमको समिति गठन गरिनेछ:

(क) पालिकाको प्रमुख	संयोजक
(ख) पालिकाको उपप्रमुख	सदस्य
(ग) प्रमुखले तोकेको एक जना वडा अध्यक्ष/सदस्य	सदस्य
(घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
(ङ) उपमहानगरपालिकाले तोकेको विषय विज्ञ	सदस्य
(च) सूचना प्रविधि अधिकृत	सदस्य
(ड) तथ्याङ्क अधिकृत	सदस्य सचिव

१३. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:पालिकाको डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको जिम्मेवारी रहने गरि दफा १२ बमोजिम गठन भएको समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:

(क) डाटा तथा तथ्याङ्क उत्पादन तथा संकलनको गुणस्तरियता सुनिश्चित गर्दै एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली विकसित गर्ने र सोका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना र नीतिको सम्बन्धमा पालिकालाई सुझाव दिने;

(ख) पालिकाको डाटा व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार विकसित गर्दै लैजान आवश्यक कार्य गर्ने गराउने;

(ग) डाटा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य बिभाजन र त्यसको व्यवस्था मिलाउने;

(घ) सूचना तथा प्रविधि शाखालाई संकलित डाटा तथा तथ्याङ्कहरूको प्रशोधन, विश्लेषण प्रकाशन तथा सुरक्षा गर्न निर्देशन दिने;

(ङ) डाटा तथा तथ्याङ्कसँग सम्बन्धित विवाद, तथ्याङ्कको गलत भएको भनी परेको उजुरी र गलत डाटा तथा तथ्यांक सुधार्न आवश्यक छ भनी कार्यालयलाइ लागेको अवस्थामा डाटा तथा तथ्याङ्कको आधिकारिकताको विषयमा उपयुक्त सल्लाह दिई समाधानका लागि सहयोग गर्ने;

(च) डाटा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने;

(छ) पालिकाको डाटा प्रणालीलाई व्यवस्थित एवं विश्वसनीय बनाउन अन्य आवश्यक कार्य गर्ने गराउने; र

(ज) पालिकाको डाटा व्यवस्थापनलाई खुल्ला डाटा मापदण्ड अनुरूप व्यवस्थित गर्ने गराउने ।

(झ) विषयगत शाखाहरूलाई आफ्नो कार्यसंग सम्बन्धित कार्य, डाटा तथा तथ्यांक अध्यावधिक राख्न निर्देशन दिने ।

(ञ) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको मर्मत, अध्यावधिक (अपडेट) एवं उपयोगका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत व्यवस्थापनका लागि कार्यपालिकालाई बजेट निर्धारण सुझाव दिने।

(ट) सान्दर्भिक नीतिहरूमा परिमार्जन भएका प्रावधानहरूसँग एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको संचालन कार्यविधिले अनुपालन गरे नगरेको समिक्षा गरी कार्यपालिकालाई प्रतिवेदन पेश गर्ने।

(ठ) सुचनाको हक सम्बन्धी ऐनले निर्धारण गरेको सुचनाहरू एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाउने तथा त्यस्ता सुचना प्रकाशन भए नभएको अनुगमन समेत गर्ने

(ड) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा उपलब्ध तथ्याकको अधिकतम प्रयोग गरि पालिकाको विकास गर्न विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्यमा तालिम, गोष्ठी, ज्ञान साझेदारी र कार्यशालाहरूको आयोजना गर्ने ।

परिच्छेद ४

एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली

१४. एकीकृत डाटाव्यवस्थापन प्रणालीको स्थापना:

(१) पालिकाले प्रवाह गर्ने सेवा, संकलन गर्ने तथ्याकं, घटना विवरण लगायतका पालिकाको समग्र तथ्याकंको भण्डारण, वितरण तथा अभिलेखको लागि एक डिजिटल एकीकृत डाटा प्रणालीको स्थापना गरिनेछ ।

(२) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा पालिकामा संचालित अन्य डाटा व्यवस्थापन प्रणालीसँग अन्तरआवद्ध गर्ने वा त्यस्ता डाटा व्यवस्थापन प्रणालीबाट सिर्जना वा प्रशोधन गरिएका डाटालाई नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

(३) एकीकृत डाटा प्रणालीलाई संघीय तथा प्रदेश सरकार वा निकायले स्थापना गरेको डाटा प्रणालीसँग आवश्यकता अनुसार अन्तरआवद्धता हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१५. एकीकृत डाटाव्यवस्थापन प्रणालीको लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था

(१) एकीकृत तथ्यांक प्रणालीको लागि आवश्यक पर्ने कम्प्युटर लगायत हार्डवेयर तथा सफ्टवेयरको व्यवस्था पालिकाले गर्नेछ । संघ वा प्रदेशले स्थापना गरेको तथ्यांक प्रणालीलाई समेत पालिकाले एकीकृत डाटा प्रणालीकोरूपमा प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

(२) पालिकाले एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको वार्षिक अडिट गर्नेछ। सो अडिटको प्रतिवेदन बमोजिम पालीमा केही अपडेट वा प्रणालीको मर्मतसम्भार गर्नु पर्ने भएमा पालिकाले सो को व्यवस्था मिलाउने छ।

१६. डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको संचालन संरचना (इयासबोर्ड, फ्रण्ट इण्ड, ब्याक इण्ड)

एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको संचालनको लागि आवश्यकता अनुसार इयासबोर्ड, डाटा सर्भर, डाटा भण्डारण प्रणाली, फ्रण्ट इण्ड तथा ब्याकइण्डको व्यवस्था गरिनेछ ।

१७. जिम्मेवारी र दायित्व

(१) पालिकाले तोकेको व्यक्तिलाई मात्र एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा पहुँच हुनेछ र अधिकारप्राप्त व्यक्तिबाहेक अन्य व्यक्तिले प्रणाली अन्तर्गत कुनै डाटा वा विवरण प्रविष्टि गर्न, प्रकाशन वा प्रसारण गर्न वा वितरण गर्न सक्ने छैन ।

(२) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको संचालनको लागि पालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सुपर एडमिन (Super Admin) का रूपमा रहनेछ। सुपर एडमिनलाई प्रणाली संचालनका लागि एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा आवश्यक संख्यामा एडमिन सिर्जना गर्ने प्राधिकार रहनेछ। सुपर एडमिनलाई आवश्यकता अनुसार डाटा संपुष्टि (Data Verification) तथा डाटा नष्ट (Data Erasure) को अधिकार रहनेछ।

(३) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको संचालनको लागि पालिकाको तथ्यांक अधिकृत प्रणाली एडमिन (system Admin) का रूपमा रहनेछ । सिस्टम एडिमनलाई डाटा वा विवरण प्रविष्टि गर्ने, प्रकाशन वा प्रसारण गर्ने वा वितरण गर्ने अधिकार रहनेछ।

(४) पालिकाले संचालन गरेको एकीकृत डाटा प्रणालीलाई संघ तथा प्रदेश तथा मातहतका निकायले संचालन गरेका अन्य प्रणालीसंग आवद्ध गराई डाटाको आदान प्रदान गर्न मिल्ने गरी अन्तरआवद्धता हुनसक्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

(५) पालिकाले स्थापना गरेको प्रणाली तथा सो अन्तर्गतका डाटाको सुरक्षा जिम्मेवारी पालिकाको हुनेछ, र सो को लागि आवश्यक व्यवस्था पालिकाले मिलाउनेछ ।

परिच्छेद ५

डाटाको गोपनीयता, प्रयोग, वितरण तथा प्रकाशन

१८. डाटाको आधिकारिकताको प्रमाणिकरण:

१) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा समावेश गर्नु पूर्व सबै डाटाको प्रमाणिकता सुनिश्चित गर्नका लागि प्रमाणिकरण प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्नेछ।

२) पालिकाले संकलित डाटाहरूको स्रोतहरूको विश्वासनीयता जाँच गर्ने उपायहरू लागू गर्नेछ।

१९. डाटाको गोपनीयता कायम राख्नुपर्ने:

१) एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली (Integrated Data Management System-IDMS) अन्तर्गत भण्डारण गरिएका संवेदनशील जानकारीको सुरक्षा वैयक्तिक गोपनीयता ऐन, २०७५ तथा वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धि नियमावली, २०७७बमोजिम हुनेछ ।

२) सम्भावित गोपनीयता उल्लङ्घनहरू पहिचान र न्यूनीकरणका लागि नियमित रूपमा परीक्षण र मूल्याङ्कन गरिने छ।

३) कुनै पनि संदिग्ध कार्य वा गोपनीयताको उल्लङ्घन भएमा तत्काल अनुसन्धान गर्ने गरी एक रिपोर्टिङ प्रणाली (Incident Reporting System) सञ्चालन गरिनेछ।

२०. डाटाको प्रयोग

१) पालिकाले सबै विभागहरूमा डाटा-संचालित निर्णय प्रक्रियालाई प्राथमिकता दिन प्रोत्साहन गर्नेछ।

२) पालिकाले प्रभावकारिता र सान्दर्भिकता सुनिश्चित गर्न अवस्थित नीतिहरूको अद्यावधिकरण एवं नयाँ नीतिहरू निर्माण तथा भविष्यका प्रयोजनाहरू सम्बन्धी निर्णय गर्दा एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा रहेका डाटालाई आधार मानि प्रयोग गर्नेछ।

३) खुल्ला डाटा नीतिलाई अगाल्दै पालिकाले गैर-संवेदनशील (non-sensitive) डाटालाई अनलाइन प्लेटफर्महरू मार्फत जनताका लागि पहुँचयोग्य बनाउनेछ।

४) पालिकाले निजी एवं व्यवसायिक क्षेत्रमा पनि एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा संकलित डाटाको प्रयोग वृद्धि गर्नका लागि आवश्यकता अनुरूप कार्यक्रमहरू आयोजना गर्नेछ।

५) पालिकाले सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि डाटा प्रयोग गर्ने नवीन तरिकाहरू खोज्न शैक्षिक संस्थाहरू र अनुसन्धान निकायहरूसँग सहकार्य गर्न सक्नेछ।

६) डाटा उपयोगको प्रभावकारिताका लागि पालिकाले सरोकारवालाहरूबाट सुझाव सङ्कलन गर्ने तथा प्रतिक्रिया लिने संयन्त्र स्थापना गरिनेछ। प्राप्त सुझाव तथा प्रतिक्रियाको आधारमा डाटा प्रयोग सम्बन्धी नीतिहरूको नियमित समीक्षा र सुधार गरिनेछ।

२१. डाटा वितरण प्रणालीको व्यवस्था

२१.१. एकद्वार वितरण प्रणाली

क) IDMS ले सूचनाको प्रसारलाई व्यवस्थित गर्न एकद्वार वितरण प्रणाली कायम गर्नेछ।

ख) एकद्वार वितरण प्रणालीको निरीक्षण गर्न, सुसंगत र नियन्त्रित डाटा वितरण सुनिश्चित गर्न जिम्मेवार कर्मचारी नियुक्त गर्नेछ।

ग) पालिकाले तोकेको व्यक्ति वा इकाई वा निकायको अनुमति लिएर मात्र डाटाको प्रकाशन, प्रसारण तथा वितरण गर्न सकिनेछ ।

२१.२. अन्य व्यक्ति, निकाय वा संस्थालाई डाटा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था:

(क) पालिकासंग रहेको डाटाको अभिलेख राखी संघ, प्रदेश तथा अन्य सरकारी निकायले मागेको वखत आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(ख) गैर सरकारी संस्था वा अन्य निकाय एवं व्यक्तिलाई डाटा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा डाटा व्यवस्थापन समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२२. डाटाको प्रकाशन

१) पालिकाले नियमित रूपमा एकिकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीबाट डाटा प्रकाशन गर्नेछ ।

२) पालिकाको **तथ्यांक व्यवस्थापन शाखाले** पालिकाले एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा रहेका डाटाहरु प्रशोधन गरी आवश्यकता र महत्वअनुसार पालिकाको वेवसाइटमा राख्नेछ ।

३) पालिकाले एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली लगायतका कुनै पनि डाटा प्रकाशन गर्दा डाटा सुरक्षा, गोपनीयता र प्रतिलिपि अधिकार सम्बन्धी कानूनी र नियामक मापदण्डहरुको अनुरूप भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्छ।

परिच्छेद ७

विविध

२३. अनुगमन तथा मूल्यांकन: (१) पालिकाले डाटा व्यवस्थापन प्रणालीको नियमित अनुगमन, मुल्यांकन तथा अध्यावधिकीकरण गर्नेछ । अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्य डाटा व्यवस्थापन समितिको मार्गनिर्देशनमा पालिकाको सूचना प्रविधि शाखाले गर्नेछ ।

२४. समस्या समाधान र नियमित मर्मत सम्भार: पालिकाले डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा देखिएका समस्याको समाधान र नियमित मर्मत सम्भारका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ।

२५. डाटा साक्षरता तथा क्षमता अभिवृद्धि

(१) पालिकाले नागरिक तहमा डाटा साक्षरता बढाउन, खण्डीकृत डाटा तथा तथ्याङ्क संकलनमा प्रोत्साहन गर्न, एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणालीमा रहेको डाटाको प्रयोग र महत्व बुझाउन नागरिक डाटा साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने छ ।

(२) पालिकाले एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालनमा काम गर्ने पालिकाको कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धिको कार्यक्रम संचालन गर्ने छ।

(३) पालिकाले डाटा तथा तथ्याङ्क संकलन, भण्डारण उपयोग र एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालनमा पालिकालाई सहयोग पुग्ने गरी आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने र छलफलका लागि उचित बजेटको व्यवस्था तथा कार्यक्रमहरू तय गर्ने छ ।

२६. परामर्श लिन सक्ने

समितिले यस कार्यविधि बमोजिमको कार्य सम्पादन गर्न उपयुक्त विज्ञ, व्यक्ति वा सस्थासँग आवश्यक परामर्श लिन सक्नेछ।

२७. सहकार्य गर्ने सक्ने: डाटा तथा तथ्याङ्क संकलन गर्न वा एकीकृत डाटा व्यवस्थापन प्रणाली संचालन गर्न, डाटा साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्न पालिकाले नागरिक समाज तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने छ ।

२८. अभिलेख राख्ने: (१) समितिले यस कार्यविधि अनुरूपको कार्य गर्दा सोको अभिलेख राख्नु पर्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेख समितिको सदस्य- सचिवको जिम्मामा रहनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेख सरोकारवाला कुनै व्यक्ती वा संस्थाले माग गरेमा निजलाई नियमानुसार त्यस्तो अभिलेख उपलब्ध गराईनेछ।

२९. निर्देशन दिन सक्ने: नगरसभाले समिति र प्रणालीको काम कारवाहीको सम्बन्धमा नगर कार्यसमिति तथा तथ्यांक व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

३०. संशोधन गर्ने सक्ने: यस कार्यविधि संशोधन गर्नुपर्ने भएमा पालिकाको कार्यपालिकाले आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ।